

Ved flid og foretagsomhed og vel også en god del forretningstalent med alt, hvad der ligger i dette begreb, havde Rasmus Toxen tjent sig en pæn lille formue, der havde gjort det muligt for ham at blive Nims største lodsejer. På dette tidspunkt, 1780, ejede han fem af Nims 13 gårde, og et par år senere købte han den sjette. Det ser ud til, at Rasmus Toxen i nogle år havde arbejdet planmæssigt på at nå det mål at kunne slå sig til ro i Nim Closter og der nyde sit otium. Det var dog næppe dette, han havde i tankerne, da han i 1773 købte sin første gård i Nim, da var han endnu i fuld gang med sine mange gøremål. Fra sin købmandsgård i Horsens drev han kornhandel i stor stil. Et år eksporterede han hele 1000 tønder korn og 500 tønder malt til Norge. Det har nok været ønsket om at avle eget korn på egen jord, der fik ham til at købe Sækjærgård i Nim i 1773. Gården tilhørte kromanden i Bredstenbro Kro, Broder Friderichsen Glassow, og den havde været til salg i flere år. To gange havde den været udbudt ved auktion uden at blive solgt. Det vil sige, den blev faktisk solgt ved den første auktion, idet Jørgen Simonsen fra Kørup fik hammerslag "efter bud og overbud" ved 160 rigsdaler pr. tønde hartkorn eller tæt ved 800 rigsdaler. Når gården efter at par års forløb igen bliver udbudt ved auktion, opstår en mistanke om, at Jørgen Simonsen kun havde budt på skrømt for at få prisen op. Det viser sig da også, at Jørgen Simonsen var kromandens svigerfar. Efter den sidste auktion, hvor der slet ikke skete noget bud, rejste Rasmus Toxen til Bredstenbro og bød 550 rigsdaler. Nu var kromanden til at tale med, og Rasmus Toxen blev ejer af Sækjærgaard.

I konditionerne til den første auktion hed det:

Beboeren, Marcus Lemche, har tvende sønner, som følger den købende imod at han, nemlig køberen, bliver ansvarlig til den sidste 1769-års landgilde, som til dato resterer. - Det var stavnsbåndets krav om reservesoldater, der her førte til en regulær menneskehandel. Indtil 1803 var Sækjærgaard fæstegård under Nim Closter, der i mellemtiden var blevet til Lundgaard.

I 1776 solgte major Beenfeldt til Serridslevgaard alt sit fæstegods. Han var en af dem, der protesterede mod regeringens bondevenlige politik. Han lod holde en stor auktion i rådmannens hus i Horsens. Blandt de opråbte gårde var også de fire, som Beenfeldt ejede i Nim, og som han sandsynligvis havde arvet efter svigerfaderen, Gerhard Hansen de Lichtenberg, hvis fader, Hans Christensen, selv havde købt de to ved Krongodsauktionen i 1721. Det har nok sat gang i Rasmus Toxens spekulationer, at der nu pludselig åbnedes mulighed for en kraftig forøgelse af godset i Nim. Han købte to af gårdene og skriver selv herom: 1776 - Dette år blev jeg formand for markvæsenet (i Horsens). Den 4. september købte jeg på auktion her i byen i rådmannens hus, som kammerherre Beenfeldt lod sælge, en gård i Nim, som er delt i to halvgårde og bebos af Christen Nielsen og Peder Jensen, som står for hartkorn ager og eng 5 tønder 3 skæpper 2 fjerdingkar og skovskyld 2 album - pris pr. td htk. 150 rigsdaler. Svarer landgilde hver 6 rd. årlig. - Og nok et hus på Peder Jensens grund, kaldes Væverhuset, for 80 rd., svarer årlig 2 rigsdaler 4 mark. Nok en gård i Niem, kaldes Juelgaarden, bebos af Christen Andersen og Thomas Juliussen. Christen Andersen svarer landgilde 8 rd. Thomas Juliussen 5 rd. 2 m., står for hart-

korn 5 tdr 5 skp 1 fdk + skovskuld 2 alb. - a' tdk htk 162 rd.

I 1778 købte Rasmus Toxen sin fjerde gård i Nim af Søren Hansen Vagtmester. Det var gård nr. 2, der lå syd for Østerbyvej. Det ses af skødet, at gården var "mesteparten øde". Det skal forstås på den måde, at den var ubeboet, men ikke ude af drift. Søren Vagtmester drev sin gård, men boede i sit hus tæt ved. Hartkornet var en smule over 5 tønder, men Søren Vagtmester reserverede sig selv 6 skæpper at lægge til sit hus, som i forvejen havde godt 2 skæpper, herved kom det op på godt 1 tønne og blev til en gård. Rasmus Toxen brød gården ned med undtagelse af stuehuset, som blev solgt til Søren Vagtmesters søster. Ved købet af gård nr. 2 var Rasmus Toxen kommet i besiddelse af en ca. 10 tønder land stor mark inde midt i Nim skov. Her opbyggede han sin gård, dels af de nedbrudte bygninger af gård nr. 2 og dels af en lade, som han havde reserveret til sig selv, da han samme år solgte sin gård i Horsens. Nu begynder vi, at skimte et mønster i Rasmus Toxens planer på længere sigt. Udskiftningen af Nims marker var blevet sat i gang i 1777 efter krav fra to nye selvejere i byen, Jens Thomasen i Keldhøjgård og Anders Jensen i nabogården mod vest. Forordningen om udskiftningen gav mange påbud, bl.a. at en gårds jordlod skulle placeres ved gården eller i hvert fald så nær gården som muligt. Det var uden tvivl den gode jord i Nørremarken, Rasmus Toxen var ude efter. Det lykkedes dog kun delvis. Alle byens andre lodsejere var nemlig ude i samme ærinde. Fæsterne, og de var langt de fleste, havde ingen indflydelse på udskiftningen.

Lodsejerne var ved denne tid (1778) for det før-

ste Rasmus Toxen, der ejede gårdene nr. 1, 2, 3 og 12 eller næsten hele Østerby. Der manglede kun gård nr. 4 og Søren Vagtmesters hus med nr. 11. Den næststørste lodsejer var handelsmanden Lorentz Lorch i Horsens. Han ejede nr. 4, der lå ved Østerbyvej, omtrent der, hvor den er højest. Desuden nr. 7 og 8 ved bygaden overfor kirken. Nr. 5 lå ved siden af den nuværende Brugs. Den havde tilhørt Bygholm helt fra ryttergodsauktionen i 1721. Nr. 6 lå umiddelbart vest for kirken. Den tilhørte etats- og geheimeråd Cortsen i Horsens. Nr. 9 lå op til vejen til Nim skov, nuværende Eslundvej, men oprindeligt lidt længere tilbage i lavningen. Den var en af Serridslevgårds 4 gårde i Nim, der som før nævnt blev solgt i 1776. Den gik da til herredsfoged Kjær i Hede mølle, der mageskiftede den med en gård i Grumstrup. Den nye mand i Nim, Anders Jensen fra Grumstrup, købte gården til selveje, men forlod efter få års forløb Nim igen. Nr. 10, Keldhøjgård, havde Jens Thomasen selv købt ved Beenfeldts auktion, så han var også selvejer. Nr. 11 var Søren Vagtmesters hus, der lå, hvor nu den store villa Lundehøj ligger i Østerby. Søren Vagtmester var også selvejer. Nr. 12 var Sækjærgaard. Som tidligere nævnt var den Rasmus Toxens første gård i Nim. Der er megen mystik i forbindelse med Sækjærgaards oprindelige tilhørsforhold. Den synes at have hørt til Bredstenbro helt fra middelalderen måske helt fra der var kirke der. Tilbage at nævne er kun den meget store gård Nr. 13. I 1600-tallet hed den Kongelig Majestæts Gæstegaard i Nim, i 1700-tallet mest Kongegaarden, ved udskiftningen Storgården og fra 1800 Nim Kro. Ganske vist hører den store gård, Bolund, også til Nim, men den synes på en mærkelig måde at

Fastelavnsryttere i Nim ca. 1914. Den gamle lade er kroladen. Vinkelbygningen krosalen.

være udenfor, når der tales om Nim sogn og by.

Året 1780 bragte mange og afgørende begivenheder for Rasmus Toxen. For det første fik han sin nye gård under tag. Dernæst købte han endnu en gård i Nim. Han fortæller selv: "Den 2. juni gik min svigersøn og jeg til Byholm og købte en bondegård og 2 huse af justitsråd de Thygeson. Gården bebos af Rasmus Knudsen, (det var gård nr. 5, hvis efterkommer ligger endnu på samme sted ved siden af Brugsen). Gården står for hartkorn ager og eng 5 tdr

5 skp 1 fdk plus skovskyld 2 alb. Dertil Morten Skovfogeds hus 1 skp 2 alb og Knud Markmands hus med en toft uden hartkorn - ialt for 725 rd og til fogeden sr. Nyegaard skriverpenge 10 rd."

Samme år solgte han sin gård i Horsens. Den lå for enden af Søndergade, netop der hvor nu Jessensgade begynder, til Jørgen Yding for 1400 rd. Gården ved siden af, det vil sige på Andreas Hansens hjørne, havde han solgt året før til magistraten, der ville anvende den til sygestue for garnisonen, for 650 rd. Det var

denne gårds lade, han beholdt til sig selv. Uden tvivl har han ført den til Nim, hvor den er indgået i Nim Closter. Samme år opsagde han sit broderskab og "Kirkevægeriet" til magistraten på rådstuen. "Den 11. juli rejste jeg for første gang til Niem Closter for at blive og bo der. Gud give lykke og velsignelse dertil."

Om efteråret fødte hans yngste datter, gift med Henrich Helms, en datter, men døde selv i barselsengen.

"Lørdag den 30. sep. begyndte landinspektør Haars landmåler, seig. Barfoed, at udskifte og udsætte lodderne på Nim mark, og da blev min lod til dette sted, Niem Closter kaldet, først udsat, alt i een lod samlet langs med Enner skel". Det var ikke gjort med at flytte ind i en nybygget gård. Der har været utallige opgaver, der skulle løses i den forbindelse. At lægge en helt ny markplan for en stor gård og på en ukendt jord må have givet mange spekulationer. Tjenestefolk skulle antages. Besætning indkøbes, først og fremmest heste og markredskaber. Såsæd skulle købes og mange flere ting har presset på. Ikke alt lykkedes. Rasmus Toxen skriver selv, at hans avl i dette første år på Nim mark var ringe.

Landmålerens udsættelse af marklodder var ikke begyndelsen, tværtimod var det kulminationen på tre års omfattende arbejde med at få de mange brikker til at passe. Lodsejerne var dybt uenige om jordfordelingen, og da samme år hele 7 af byens fæstere blev selvejere og dermed fik et ord at sige, strømmede det ind med klager til landvæsenskommissionen.

Tilflyttere, "fremmede", folk udefra, der slog sig ned i et lille samfund, er vist alle steder og alle tider blevet betragtet med mistro og skepsis. Sådan gik det også Rasmus Toxen, da han

flyttede til Nim. Han fik bl.a. skyld for at have lavet aftaler med landinspektøren, underforstået mod bestikkelse, for at opnå særlige fordele ved udstykningen for sig og sine bønder. Det var især præsten, provst Schytte, der sagde det direkte. Han fandt, at det var meget partisk, da hele landkommissionen søgte at retfærdiggøre landinspektøren og tillige, at Rasmus Toxen og hans bønder kunne beholde al den gode jord for sig selv, skønt det var til ubodelig skade for de andre, som havde klaget. "Endnu må jeg erindre det løjerligste, at kommissionen ville give opmuntring til at så kløver i sand - dette behøver ikke mere besvarelse". "Hvis ikke det var partisk gjort, behøvede landkommissionen med inspektøren samt sr. Toxen ikke at være så meget imod eller bange for en ny taksation og udskiftning, men de frygter derved, at inspektørens uretfærdighed skulle komme for dagen."

Rasmus Toxen tog til genmæle i et langt promemoria til landvæsenskommissionen. Det er et meget velformuleret brev med både næb og kløer, som vi vil se i sin helhed.

2. oktober 1872.

P.M.

Underdanigst erklæring over hr. provst Schyttes usandfærdige beskyldninger mod mig i sin påtegning til det højlovlige Kammerkollegium.

At jeg og mine bønder har fået al min/vor jord af den bedste jord og art og i overflødighed, er en usandfærdighed, som modsiger sig selv af hvem, som kender jord - men jeg har fået ondt og godt, fuldt af sten og knuder, hvilket og har bevæget mig til at begynde med at sætte stendiger, som hr. provst Schytte søger at lægge mig til last i sin påtegning.

Den gamle mølle i Nim.

Men jeg frygter ikke. Thi om Nim mark end påny blev omskiftet, som han attrår, kan dog ingen tage den lod fra mig, som ermeldte stendige er begyndt på, efter forordningen og ret billighed. At jeg ikke har sat mere end henimod 70 favne, er lige så usandfærdig, thi det står for alles øjne op til landevejen fra Horsens og er over 140 favne. Jeg har desuden ladet reparere henimod 150 favne, som ganske var forfalden langs ud til landevejen, alt siden i fjor ved denne tid begyndt med stor bekostning, thi det er ikke så let, som hr. provsten behager at melde, at tage sten tæt ved diget. Nej, jeg har hver dag, der er arbejdet derpå, måttet holde en stenvogn, som jeg har ladet bekoste, med heste og 4 karle til at grave stenene op af agrene og føre dem til dem, der sætter diget, som er 3 personer, altså ialt 7 personer, som jeg har holdt og lønnet daglig ved ermeldte dige at arbejde, og jeg skulle nødes til at begynde med

et hjørne, om jeg ville have nogen nytte af den mig tildelte jord, thi den ligger imellem tvende bymarker, nemlig Nim på vestre og Enner by på den østre side, og deres kreaturer er ikke anderledes at fraholde end ved dige og gærde. Jeg har endnu over 400 favne stendige, som jeg har haft i sinde at kontinuere med, men siden jeg erfarer, at jeg derfor bliver anklaget, får det vel at vente til videre.

Provst Schyttes beskyldninger mod den respektive kommission såvel som mod mig er lige usandfærdig. At kommissionen ikke var videre i marken end tæt uden byen ved landevejen er usandt, thi jeg mødte den eller kom til den midt ude i Østermarken langt fra landevejen. Men provsten tror, hvad studenten, mons. Schytte, hans brodersøn, og Jens Hansen såkaldte Vagtmester siger for ham. Den sidste, vinkelskriver, har kendeligt nok skrevet provstens påtegning. Provsten har vel skrevet sin hånd under, måske mons. Schytte har læst det op, det er ikke underligt, at en mand over 80 år lader sig lede af sine bedste fortrolige. Ermeldte Jens Vagtmester, vinkelskriver, har de misfornøjede bønder ligeså at holde sig til, og han trøster dem, at alting skal blive omgjort.

Usandfærdigt er det også, at mine bønder er så velfornøjede at har avlet dobbelt imod de andre, som klager. Nej, nogle af dem er misfornøjede nok og har før sidste kommission været hos mig og begæret at give klage ind over deres fornærmelse i deres jordlodder. Men jeg kender bønder i almindelighed, som aldrig får jord nok, før der klappes efter!

Det er ganske sandt, hvad provsten skriver, at han altid har vidst sig misfornøjet, og det er bekendt nok for kommissionen, at han fra be-

gyndelsen af har sat sig imod og hindret udskiftet, så vidt det har været ham muligt. Det er og en meget usandfærdig beskyldning imod mig, at jeg er bange for en ny udskiftning, fordi landinspektørens uretfærdighed derved skulle komme for dagen. Nej, jeg frygter ikke, jeg har en god samvittighed, at jeg hverken på en eller anden måde har ved inspektøren fået eller tilsunget mig noget, men jeg har én gang betalt for taksering, opmåling og udskiftning og agter ikke påny at have den bekostning - men jeg kunne skrive mere desangående, men siden det er imod min sognepræst, vil jeg skåne ham, og hvad, som før er meldt, har jeg ikke kunnet holde inde med for om muligt, at ikke sandhed skulle rent blive gjort til løgn. Jeg har ikke været landmand uden et par år, men været borger og købmand i Horsens i 40 år og er nu formelds indfaldne omstændigheder slaget mig til ro her på det sted, jeg selv af nyt har ladet opbygge i skoven, hvor jeg mindst tænkte, at misundelse kunne grassere så stærkt, som jeg nu erfarer. Jeg har aldrig begæret enten af landinspektøren eller vedkommende lidet eller meget jord, men alene forlangt efter forordningen min og mine bønders lodder for sig selv udsat, siden de 4 lå øster i byen næst hinanden, mens den 5. har sit for sig selv efter hans gårds beliggenhed, thi han bor vesten i byen. Jeg var og aldeles marken ubekendt, da jeg som meldt for nylig var flyttet fra Horsens, da den blev udskiftet for 2 år siden.

Hvornæst jeg forbliver de højrespektive herrens underdanigste tjener.

Nim Closter d. 2. okt. 1782.

R. Toxen.

Herredsfoged Borch var forvalter på Boller og repræsenterede konferensråd Cortsen i Hor-

sens, der dog vistnok boede i København. Cortsens gård i Nim var nr. 6, der lå vest for kirken, og som senere er blevet til Stjernholm og Nygård. Også Borch skrev en lang klage til landvæsenskommissionen, hvori han rettede skarpe angreb på landinspektøren bl.a.: "Så længe landinspektøren ej afgiver den beregning, han ifølge forordningen er pligtig, hvoraf kan ses, hvad jorder bemeldte bønder har haft, og hvad dem igen er tillagt, skønnes ikke at den bedømmelse er rigtig eller lovlig - upåtvivlelighed eller ugenneførlighed kan i dette fald ej antages, thi rigtighed påstås. Da det er ejendomsaffærer, hvoraf intet bør fratages eller tillægges men enhver nyde sin ret. Denne pligt har landinspektøren endnu ikke villet opfylde, ihvorofte han er anmodet derom, og bønderne skønner ej rettere efter deres udsæd, end de jo deri (jordfordelingen) er meget fornærmede både i kvantitet og i kvalitet." Og: "Taksationen er ikke almindelig antaget. Nim mark blev skiftet mod de fleste lodsejeres vilje og minde (denne påstand er urigtig, alle lods-ejerne gav tilslutning til udskiftning i 1777). Nim bys udskiftning kan efter jordernes beskaffenhed aldrig blive til fordel for alle, uden alene de, som har fået byens gode jorder. Landkommissionen, landinspektøren og sr. Toxen har dirigeret det hele fra første tid, hvormed de andre skulle lade sig nøje, men på det Det højkongelige Rentekammer kan erholde fuldkommen vished om denne udskiftning.." foreslog Borch, at retten udmeldte kyndige mænd til at påskønne lodderne på Nim mark, og når det var sket, ønskede han indkaldt til et møde i Nim, hvori Stjernholm amts landkommissionarier tillige med landinspektør Haar beordredes til at møde for at afgive de omstridte

beregninger.

Efter at landvæsenskommissionen havde behandlet de indkomne klager, og der var flere end de nævnte, sendte amtsmanden som formand hele materialet til Rentekammeret med en følgeskrivelse, hvori han beklagede "at al vores bemøjelse til de urolige og misfornøjedes tilfredsstillelse har været forgæves." Det hed endvidere: "Hvad sig sognepræsten, provst Schyttes påtegning på eragtingen angår, er samme, fornemmelig mod kommissionen og

flere, ligeså ubegrundet som ubevislig, og derfor tjenstlig formodes at han for sin grove, utiladelige og uanstændige skrivemåde må blive anset med en følelig mulkt."

Sagen gik altså atter til Rentekammeret, og som sædvanligt varede det to år, før den var tilbage igen. Landinspektør Haar havde tydeligvis gjort sig så upopulær, at han blev sat fra sagen. Ved næste åstedsmøde den 12. august 1784 mødte landinspektør Munck for at søge at glatte ud. Det lykkedes virkelig at nå til enig-

Smedien i Nim.

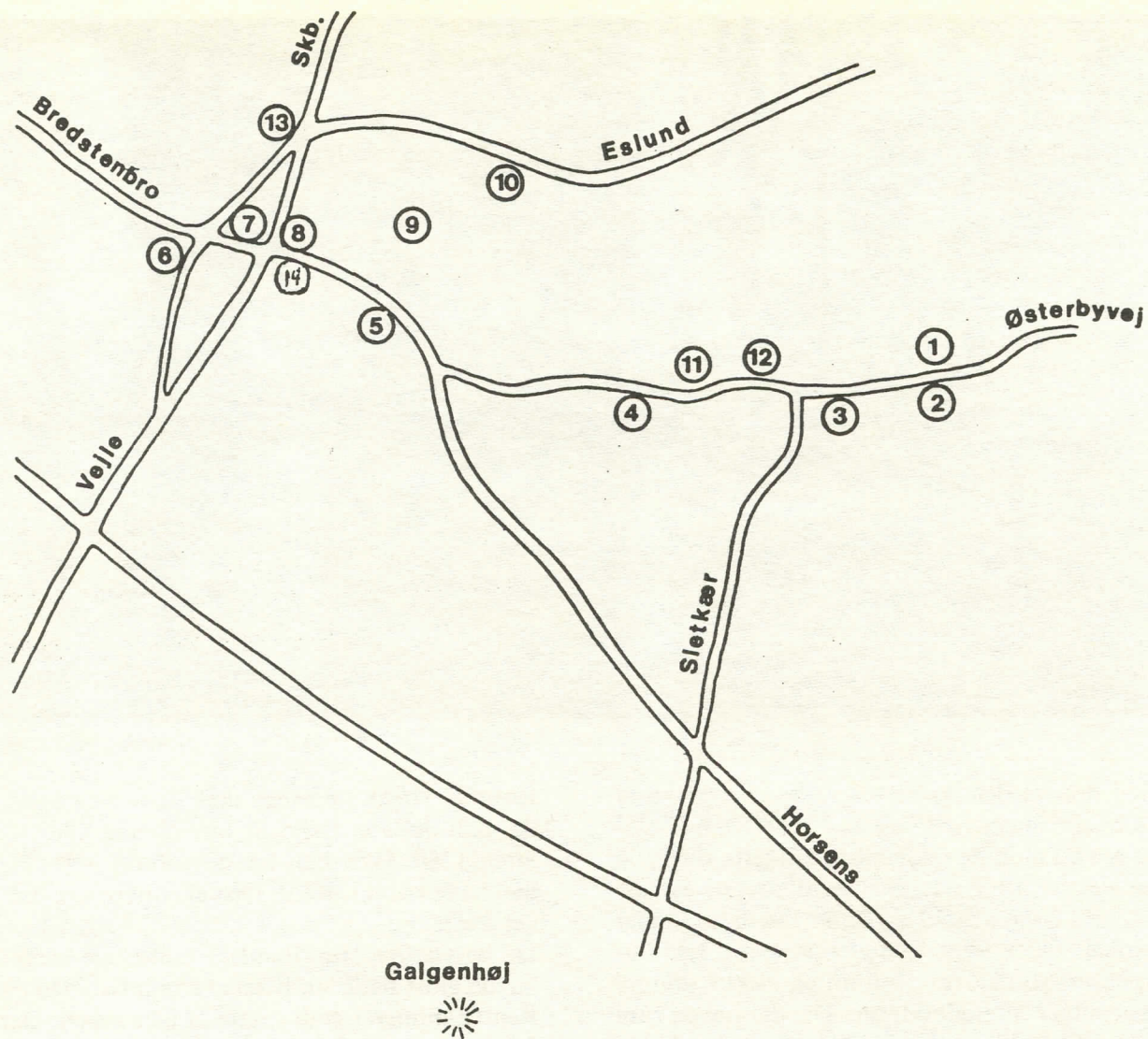
Hovedgaden i Nim.

hed om, at der skulle foretages et oversyn af dobbelte mænd, det vil sige 8 af retten udmeldte mænd mod de sædvanlige 4. Dette skete, og så gik der atter 3 år, før det afgørende åsteds-møde kunne afholdes i Nim. De fleste klager havde været over manglende enge. Landinspektør Munck foreslog nu en række mindre ændringer af englodderne. De, der havde råbt højt, fik et lille engstykke. De, der herved kom i klemme, fik erstatning i den bedste jord, og de, der som følge heraf måtte rykke, fik en større udmarkslod. Sagerne faldt i lave trods en smule murren, og alle beseglede med deres underskrift udskiftningen af Nims marker.

Rasmus Toxen oplevede ikke dette sidste møde, han døde et halvt år før, nemlig lillejuleaften 1786. Hvis han havde oplevet det, ville han have været tilfreds. Nu var enhver fare drevet over.

De besværlige Nim-bønders evindelige klager havde gjort både landvæsenskommissionen og Rentekammeret godt trætte af hele sagen. Det føles helt mærkeligt her i nutiden at opdage, at bønderne var i deres gode ret til at klage. De havde ret! Der var sket en fejl, som først nu kommer for dagens lys.

Rasmus Toxen havde i 1785 flyttet sin gård, Nim Closter, "op fra skoven", som han selv

*Nims gamle gårdsnumre ved nutidens vejnet.
 Præstegården hørte ikke til i den gamle nummer-
 række. Først ved matriklen 1688 nævnes den med
 nr. 14.*

skriver, og samtidig gav han den navnet Lundgaard. I boopgørelsen ved skiftet efter Rasmus Toxens død oplyses, at "stervboets gård, Lundgaard kaldet" bestod af den gårds hartkorn, som var købt af Søren Hansen (Vagtmester) efter at denne havde beholdt 6 skæpper, så at der var tilbage 4-3-3-1 + 1 alb skov, hertil hartkornet fra den halvgård, som Christen Andersen forhen havde beboet, nemlig 2-6-2-1 1/2 og 1 alb skovskyld, hvilket giver tilsammen 7-2-1-2 1/2. Det var altså det hartkorn, hvorefter Rasmus Toxen havde fået tildelt jord til Nim Closter. Det betyder altså, at Christen Andersens halvgård ikke mere har noget hartkorn og derfor heller ikke kan få nogen jordlod. Den eksisterer ikke mere som gård. Ikke destomindre fik den en jordlod ligesom den anden halvgård. Sandsynligvis er det landinspektørens landmåler, der har lavet fejlen. Landinspektørens mange beregninger er sikkert blevet revideret både på kryds og tværs, både af landvæsenskommissionen og af Rentekammeret og fundet rigtige. Men forudsætnin-

gen for delingsplanen, nemlig antallet af gårde, har man anset for så selvfølgelig, at ingen har tænkt på at kontrollere det. Det er en selvfølge, at jo flere der skal dele, des mindre bliver der til hver. Alle Nims gårde fik som følge heraf ca. 5 % for lidt jord, og Rasmus Toxen fik i samme følge en halvgårds jordlod foræret! Hvor ingen andre har opdaget fadæsen, kan Rasmus Toxen ikke have været uvidende om, at der ikke mere hørte jord til Christen Andersens halvgård. Med sin gode forstand og indsigt, også i offentlig administration, erhvervet bl.a. som kæmner i Horsens, må Rasmus Toxen have været klar over, at der måtte være sket en fejl, men han har altså foretrukket at holde sin mund efter det kendte forretningsprincip, går den, så går den. I dette tilfælde gik den. Den famøse gård var nr. 3. Den lå på hjørnet af Østerbyvej og Sletkærvej, den der nu hedder Bavnevej. De to halvgårde fik senere matrikelnumrene 8 og 19 og blev flyttede ud på deres marker. Nr. 8 er Ballegård, og nr. 19, Rasmus Toxens sidegevinst, er Egelund ved Nim skov.